

Sociaal domein voor raadsleden

**mr. C.W.C.A. Bruggeman
mr. S. van Cleef
mr. H.F. van Rooij
mr. F.M.E. Schulmer
mr. M.B. Wichman**

Sociaal domein voor raadsleden

Participatiewet, Wmo 2015 en Jeugdwet uitgelegd

Sociaal domein voor raadsleden

Mr. C.W.C.A. Bruggeman, mr. S. van Cleef, mr. H.F. van Rooij, mr. F.M.E. Schulmer en
mr. M.B. Wichman

Derde druk, februari 2026

© Berghauser Pont Publishing, Amsterdam, 2026

www.berghauserpont.nl

ISBN: 9789493376472

NUR: 825

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No parts of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Voorwoord

Dit boekje is een bewerking van *Inleiding tot het sociaal domein. Participatiewet, Wmo 2015 en Jeugdwet uitgelegd*. Het boekje beoogt in kort bestek de belangrijkste zaken van de drie grote medebewindswetten weer te geven, net als de vorige twee drukken. De formule is dus ongewijzigd.

Speciale aandacht is ingeruimd voor de taken van de leden van gemeenteraden. Met de gemeenteraadsverkiezingen die zijn gepland voor het voorjaar van 2026 lijkt het de uitgever en de auteurs van groot belang om de laatste stand van zaken in het sociaal domein voor het voetlicht te brengen. Het betreft immers een complex terrein met grote gemeentelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden, met bovendien grote financiële gevolgen. Daar waar gemeenteraden lokale maatregelen moeten treffen, is dit niet alleen in de hoofdttekst zelf aangegeven maar nog eens benadrukt door de essentie te herhalen in kaders die direct de blik vangen. In enkele gevallen is er ook voor gekozen om expliciet aan te geven waar deze bevoegdheid de gemeenteraad niet toekomt, omdat de wet deze rechtstreeks aan het college heeft gegeven. In het kader van de verhoudingen tussen gemeenteraad en college in een dualistische gemeenterechtelijke omgeving lijkt het ons zinvol dit expliciet te benoemen, daar waar dit wellicht op het eerste gezicht anders zou kunnen lijken.

We proberen in de uitwerking van het voorgaande weliswaar beknopt te zijn, maar tegelijkertijd op hoofdlijnen compleet. We hopen dat we erin geslaagd zijn dat evenwicht te vinden. Een al te juridische toonzetting is zoveel mogelijk vermeden.

Er is sinds de vorige uitgave veel meer duidelijk geworden over de reikwijdte van de gemeentelijke bevoegdheden enerzijds en de wettelijke verplichtingen anderzijds. Daarbij kan bijvoorbeeld concreet gedacht worden aan ontwikkelingen in de rechtspraak op het terrein van de Wmo 2015 en dat van de Jeugdwet. Op het terrein van de Participatiewet betreft het juist vooral ontwikkelingen in de wetgeving in de vorm van de gedeeltelijke

inwerkingtreding van de Participatiewet in balans (eigenlijk bestaande uit een forse reeks wijzigingen van de Participatiewet zelf). De eerste tranche hiervan trad op 1 januari jongstleden in werking. De onderdelen die nog niet in werking zijn getreden worden ook benoemd in de tekst en daarbij is – naast de inhoud – de beoogde inwerkingtredingsdatum aangegeven.

Wij wensen de gemeenteraadsleden die dit boekje lezen alle wijsheid toe die zij nodig hebben voor een goede vervulling van hun belangrijke werk en staan open voor suggesties voor verbetering. Daartoe kan men zich wenden tot de uitgever.

Kees-Willem Bruggeman en Hans van Rooij, redacteuren
Februari 2026

Inhoudsopgave

Voorwoord	V
Over de auteurs	1
Inleiding	3
1 Bijstand	15
1.1 Voorgeschiedenis	15
1.2 Doelstelling en inhoud	17
1.2.1 Doelstelling	17
1.2.2 Inhoud	18
1.3 Begrippen	18
1.3.1 Algemene bijstand	18
1.3.2 Bijzondere bijstand	19
1.3.3 Belanghebbende	19
1.3.4 Alleenstaande, alleenstaande ouder, gehuwden en gezamenlijke huishouding	19
1.3.5 Tekortschietend besef van verantwoordelijkheid	20
1.4 Algemene bijstand	20
1.4.1 Voorwaarden	20
1.4.2 Uitsluitingsgronden	22
1.4.3 Voorliggende voorzieningen	23
1.4.4 Zeer dringende redenen	24
1.4.5 Normen	25
1.4.6 Verlagingen en verhogingen	29
1.5 Middelen	30
1.5.1 Redelijkerwijs beschikken	30
1.5.2 Inkomen	31
1.5.3 Vermogen	33
1.5.4 Vrij te laten middelen	34

1.6	Bijzondere bijstand	35
1.6.1	Uitsluitingsgronden	36
1.6.2	Voorliggende voorziening	36
1.6.3	Individuele bijzondere bijstand	37
1.6.4	Categoriale bijzondere bijstand	39
1.6.5	Individuele inkomenstoeslag	40
1.7	Studietoeslag	42
1.7.1	Voorwaarden	42
1.8	Vormen van bijstand	43
1.8.1	Bijstand om niet	43
1.8.2	Bijstand als geldlening	43
1.8.3	Bijstand als borgtocht	44
1.8.4	Bijstand in natura	45
1.8.5	Bijstand als voorschot	45
1.9	Verplichtingen en sancties	45
1.9.1	Arbeidsverplichtingen	46
1.9.2	Re-integratieplicht	48
1.9.3	Tegenprestatie	49
1.9.4	Inlichtingenverplichting	49
1.9.5	Medewerkingsverplichting	51
1.9.6	Nadere verplichtingen	51
1.9.7	Afstemmen	52
1.9.8	Boete	56
1.10	Opschorten, intrekken en terugvorderen	58
1.10.1	Terminologie	58
1.10.2	Opschorting	59
1.10.3	Intrekking en herziening	60
1.10.4	Terugvordering	62
1.10.5	Verrekening	63
1.11	Verhaal	64
1.11.1	Verhaal op de ex-partner	64
1.11.2	Verhaal op de onderhoudsplichtige ouder	64
1.12	Werk	65

2 Wet maatschappelijke ondersteuning 2015	67
2.1 Voorgeschiedenis	68
2.1.1 Wet Voorzieningen Gehandicapten	69
2.1.2 Wet maatschappelijke ondersteuning	70
2.1.3 De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015)	73
2.2 Doelstelling en inhoud	73
2.2.1 Doelstelling	73
2.2.2 Inhoud	74
2.3 Begrippen	75
2.3.1 Maatschappelijke ondersteuning	75
2.4 Taken van de gemeente	78
2.4.1 Treffen van voorzieningen	79
2.5 Beleid en regelgeving	84
2.5.1 Beleidsplan	84
2.5.2 Verordening	85
2.5.3 Financieel besluit/nadere regels	86
2.5.4 Beleidsregels	87
2.6 Doelgroep en reikwijdte	87
2.6.1 Doelgroep	88
2.6.2 Reikwijdte	88
2.7 Aanverwante wetgeving	89
2.7.1 Zorgverzekeringswet	90
2.7.2 Wet langdurige zorg	91
2.7.3 Jeugdwet	92
2.8 De procedure	93
2.9 Het onderzoek	95
2.10 Verstrekkingvormen	101
2.10.1 Natura	101
2.10.2 Persoonsgebonden budget	102
2.11 Bijdrage in de kosten (eigen bijdrage)	104
2.11.1 Bijdrage voor een algemene voorziening	104
2.11.2 Bijdrage voor een maatwerkvoorziening	105
2.12 Intrekking en terugvordering	106

3 De Jeugdwet	109
3.1 Voorgeschiedenis	110
3.2 Doelstelling en inhoud van de Jeugdwet	111
3.2.1 Doelstelling	111
3.2.2 Inhoud	112
3.3 Begrippen	113
3.3.1 Jeugdige, ouder en woonplaats	113
3.3.2 Jeugdhulp	114
3.4 Taken gemeente	119
3.4.1 Het treffen van voorzieningen	121
3.5 Beleid en regelgeving	123
3.5.1 Beleidsplan	123
3.5.2 Verordening	124
3.5.3 Financieel besluit/nadere regels	125
3.5.4 Beleidsregels	126
3.6 Doelgroep	127
3.7 Reikwijdte	127
3.7.1 Resultaatsverplichting?	128
3.8 Afbakening met andere wetten	128
3.9 Procedure	129
3.9.1 Jeugdhulp via de gemeente op aanvraag	129
3.9.2 Jeugdhulp na verwijzing door medicus of gecertificeerde instelling	133
3.9.3 Het horen van de jeugdige in bezwaar	134
3.10 Verstrekkingvormen en verantwoording	134
3.10.1 In natura	134
3.10.2 Persoonsgebonden budget	135
3.11 Verantwoording, intrekking en terugvordering	138